

KALKINAN EKONOMİDE TARIMSAL İLERLEMENİN BAŞLICA PROBLEMLERİ

Adam RUNOWICZ*

Çev. : Tahir BAŞTAYMAZ**

Ekonomik bakımdan tüm az gelişmiş ülkelerin, istisnasız, en azından ortak bir özelliği vardır; gelişmemiş ekonomik bir yapı. Bu yapının en belirgin özelliği de, az çok dinamik modern sektör ile az çok durgun geleneksel sektörün bir arada bulunduğu dualist bir yapı olmasıdır. Başlangıçta geleneksel sektör toplumun büyük bir çoğunluğunu kapsarken modern sektör ülke işgücünün küçük bir yüzdesini kapsar. Yine başlangıçta, uzunca bir süre, ekonominin gelişmemiş sektörünün genişlemesi sayısal bir süreç olarak görülür; modern sektör büyür ve geleneksel sektör gittikçe küçülür. Bu ise ekonomik ilişkiler bakımından homojen tek sektör ekonomi olan yeni bir niteliğe yol açar. Sadece bu tip bir ekonomi gelişmiş olarak sınıflandırılabilir. Gelişmiş bir ekonomi, alan ve bölümlere sahiptir, fakat değişik tip ekonomik ilişkileri olan sektörlerle sahip değildir. Az gelişmiş bir ekonomi çok miktarda alan ve bölümlere sahip değildir, bunların yerine sektörler vardır.

Geleneksel sektörün esasını tarım teşkil etmektedir. Bununla beraber geleneksel hizmetler, küçük ticaret, elsanatları da bu sektör içindedir. Yazımızın konusu tarım olduğundan kendimizi bu konu ile sınırlayacağız. Belki de bu bir basitleştirme-dir, fakat gelişen bir ekonomide tarımın önemi şöyle izah edilebilir. Tarım böyle bir ekonomi de geleneksel bir sektördür, oysa bu sektörün sadece ekonomik sektör olması beklenmektedir.

Ekonominin sektörlerle bölünmesi ekonomik ilişkilerdeki ve teknolojiadaki farklılık kriterine bağlı iken ekonominin alan ve sektörlerle ayrılması sadece işgücü bölümüne bağlı kalmaktadır. Marxist terimlerle bu şöyle izah edilebilir: Geleneksel ve modern sektör birbirlerinden hem üretim ilişkilerinin tipi, hem de üretim gücünün karakteri bakımından ayrılır. Daha basit bir ifade ile bu aşağıdaki gibi açıklanabilir. Geleneksel tarım, kökü eski zamanlara uzanan ve modası geçmiş tarımsal sisteme dayalıdır. Kullanılan teknikler —yani topraktan yararlanılan yöntemler— de eski devirden kaynaklanmaktadır. Böylece tarım evvel emirde bir sektördür, oysa emek, mal ve para ilişkilerinin tasnifi bakımından ekonominin geri kalan kısmı ile ilişkili olduğu sürece sadece bir alandır. Başlangıçta bu ilişki küçüktür, çünkü modern sektör bugünkü hali ile toplumun cüzi bir kesimini kapsamaktadır. Eğer

* Varşova Üniversitesi, Ekonomi Bilimleri Fakültesi Dekanı

** Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Araştırma Görevlisi

modern sektör, örneğin az gelişmiş alt yapı —ulaşım ve dağıtım— nedeni ile ithal edilen tarımsal ürünlere dayalı ise, —ki Sudan ve Laos'da durum budur— bu ilişki daha da küçülebilir.

Kolayca görülebileceği gibi modern bir ekonomi, diğer tarım dışı alanlarla ticaret ve ekonomik bağlara dayalı bir alan yaratması anlamında, ekonomik ilişkilerin tipi açısından ekonominin geri kalan kısmı ile homojen, modern bir tarıma sahip olmalıdır. Böyle bir tarım tamamen pazara yönelik olmalıdır. Yani tamamen önlene- mezse de tarımın içindeki oto-tüketim minimuma indirilmelidir. Fakat bu nasıl sağlanabilir?

Nerden Başlamalı

Tarımın gelişmesi mi? Yoksa endüstrileşme mi? Yoksa ikisi mi? Bunlar ne anlama gelmektedir? İşte bu soruların cevapları, ekonomik kalkınmanın uygun stratejisinin seçimini belirleyecek sorularıdır. Benim kanaatim odur ki, az gelişmiş bir ekonomi için en iyi tarımsal politika sanayileşmedir. Tarımı modernleştirmekten sadece endüstrileşme ile bir arada olması ve ona dayalı olması koşulu ile ciddi olarak söz edebiliriz. Sebepler aşağıda gösterilmektedir.

Az gelişmiş bir ekonomide nüfusun % 60 ile % 90'ı kırsal kesimde yaşar. Tarım ulusal gelirin yarısından fazlasının kaynağını oluşturur. Bu şartlar altında tarımsal ürünün artması ekonomik büyüme demektir. Fakat az gelişmiş ülkeler, —ki, bunların tümü, istisnasız tarımsal ülkelerdir— kendi ekonomilerinin tarımsal karakterini muhafaza ederek gelişmiş ülkeler grubuna yükselebilir mi? Diğer bir deyişle tarımsal bir ülke, hem günümüzde hem de —ve daha önemlisi— gelecekte gelişmiş ülke olabilir mi? Doğrusunu söylemek gerekirse günümüzde ekonomik bakımdan gelişmiş tarımsal bir ülke yoktur.

Gerçekte, gelişmiş ülkeler, ekonomik ilişkiler ve teknoloji yönünden modern tarımları ile övünürlerse de onlar tarihi açıdan konuşulursa tarımsal karaktere sahip olmalarına rağmen çok uzun bir süre önce tarımsal ülke olmaktan ayrılmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri bir yana, günümüzde ne Danimarka, ne Hollanda, ne Yeni Zelanda ne de Avusturalya artık bir tarım ülkesidirler. Dünyadaki her ülke tarımsal bir geçmişe sahiptir, fakat günümüzde birinin tarımsal ve aynı zamanda gelişmiş bir ülke araması boşuna olacaktır. Burda şu soru akla gelebilir, öyleyse ne? Belki şimdi dünyada birçok kişi açlık çekerken, bilhassa tarımın gelişmesi kalkınmakta olan ülkelere uzun zamandan beri bekledikleri şansı verecektir? Maleşef bu sorunun cevabı hayırdır.

Temel az gelişmişlik problemi verimlilik yönünden gelişme açığına ve böylece de ulusal gelir seviyesindeki farka indirgenebilir; Fert başına düşenden ziyade —ekonomik yönden az gelişmiş olmalarına rağmen petrol ihraç eden ülkeler iyi bir örnektir— tüm ulusal ekonomide çalışan her kişiye.

Tarımda, bu hem gelişmiş ülkelerin tarımları ile kıyaslandığında ve hem de söz konusu kalkınmakta olan ülkenin modern sektöründeki verimlilikle karşılaştırıldığında, verimlilikte büyük oransızlık gösterir. Aynı zamanda kalkınmış ülke tarımındaki verimliliğin ekonominin tamamındaki verime yakın olduğu da gözden kaçmamalıdır. Gelişmiş fakat halâ tarımsal bir ülke, tarımsal bir istihdam yapısına sahip olacaktır. Halbuki tarımda ve bu nedenle geneldeki verimlilik günümüzde birçok

gelişmiş ülke seviyesinde olacaktır. Nelerden bahsettiğimizi daha iyi anlamak için ilk önce bu oransızlığı inceleyelim.

İngiliz ve Belçika tarımındaki istihdam ülke işgücünün % 3'üne varmaktadır. Güzel, fakat bu ülkeler tarımsal ürün açısından kendilerine yeterli ülkeler değildir. Öyleyse Amerika Birleşik Devletlerini ele alalım. İstihdam edilenlerin % 4'ü ülkeyi beslemekte, üstelik önemli bir miktar ürün de ihracata ayrılabilir. Bu şu demektir, tarımda istihdam edilen bir kişi kendisi dahil 10 kişiye ürün sağlamaktadır. Bu demektir ki, her çiftçi için tarım dışında bir kişiden çok daha az kişi vardır. Eğer tüketimin düzeyini ve kalitesini göz önüne alırsak az gelişmiş bir ülkedeki çalışan kişi başına üretim ile Amerika Birleşik Devletlerindeki çalışan kişi başına üretim ile arasındaki oran 1'e 100 hatta daha kötü düzeyde olduğu görülecektir.

Bütün bunlardan çıkan sonuç şudur. Herhangi bir az gelişmiş ülke tarımsal bir ülke olarak kalkınmak isterse sadece tarımındaki verimini 100 kat arttırmakla kalmamalı, fakat aynı zamanda onu istihdamın halihazırdaki tarımsal yapısı koşulları içinde iyileştirmesi gerekir. Diğer bir deyişle bu ülke oldukça uzun vadede genel tarımsal üretiminde 100 kat artışa ulaşmalıdır. Acaba bu mümkün müdür? Ve bu gerekli midir? Bu iki sorunun da cevabı HAYIR dır.

Orta çağlarda Avrupa'da tahıl ürünleri ekilenden 2 veya 3 kat daha fazla olurdu. Bu da hektar başına yaklaşık 600 kg demektir. Avrupa da bugün hektar başına 4000 kg lık tahıl verimine ulaşmak için birkaç yüzyılın geçmesi gerekmiştir. Fakat bizim ilgilendiğimiz şey 100 kat fazla büyümedir. Öyleyse bundan dolayı hektar başına hedeflenen tahıl verimi ne olmalıdır? Verimlilikte bu, 100 kattan daha fazla, hektar başına verimlilikte ise 6 kat. Hektar başına 15—20 katlık bir büyüme mümkün müdür?

Daha önemlisi ikinci soru yani "bu gerçekten gerekli midir?" sorusudur. Endüstriyel üretim eğer yapısı uygunsa ürünün miktarı ne olursa olsun her zaman pazar bulacaktır. Belirli bir pazarın doygunluk durumunda Engel Kanununa göre yapısı ne olursa olsun kişi başına tarımsal ürün hiç artmaz. Aslında tarımsal üretim, nüfus artış oranından çok fazla olmayan bir oranda büyüyebilir. Bundan dolayı tarımsal üretimde bırakın 100 kat veya daha fazlası artışı, birkaç kat artıştan bile söz edilemez.

Aynı zamanda gelişmiş ülkelerin, gelecekte tarımsal üretimlerinden tamamen vazgeçeceklerini ve yiyecek ihtiyaçlarını ithalat yolu ile gelişmemiş ülkelere sağlayacaklarını ummak anlamsız olacaktır. Bu durum tamamen bir fantazidir. Bu şu anlama gelecektir; gelişmiş ülkeler kendi hür iradeleri ile gelişmekte olan ülkelere onların ekonomik geri kalmışlığı için bir prim ödemeye karar verecekleridir anlamına gelecektir. Fakat görüleceği gibi bu ülkeler tarımsal mallar ithal etmek zorundadır. Evet fakat bu mallar ucuzdur, çünkü onlar ithal edilen teknolojiler ile ve bu nedenle ithalatçı ülkelere yakın bir verimlilikte üretilmişlerdir. Oysa o ülkelere ücretler düşüktür. Böylece kıyaslanan kalitedeki ürün dikkat çekici bir ölçüde ucuzdur. Bu arada verimlilikteki açık ve çiftçi yaşam standardındaki açık arasındaki ilişki öylesinedir ki, az gelişmiş bir ülkeden gelişmiş bir ülkeye rekabete dayalı tarımsal ürün ihraç tasarımlarını ortadan kaldırır. Eğer verimlilik 100 kat veya daha fazla düşükse bu ölçüdeki bir yaşam standardı, geçinebilme zorluğundan dolayı hiç kimse tarafından kabul edilemez.

Bundan çıkan şey şudur: Tarımı pazara yönelik yapma süreci iç pazara dayanmalıdır. Çünkü tarımsal üretimin temelde gelişmiş ülkeler için rekabetçi olmayan ürünlerden oluşacak şekilde yapısını değiştirmek yarar sağlamaz. Çay, kahve, kakao ve benzeri ürünlerin ihracatı sadece ithalatçı ülkelerin nüfus artış oranlarına yani % 1,5'a yakın bir oranda artacaktır. Böylesi bir büyüme oranı üzerine, tarımı modernleştirmek için ihracata dayalı planlar kurmak imkânsızdır. Tarımsal ürünler için iç pazar tarım dışı sektör tarafından oluşturulur, fakat bu pazar hangi oranda büyüebilir? Başlangıçta ve çok uzun bir süre için bunu gerçekleştirmede tereddütsüz en önemli husus istihdamın yapısındaki değişme oranı ve ancak bundan sonra —tarımda ki, istihdam toplamın yarısından aşağıya düştüğünde— tarım dışı alanlardaki gelirin büyümesi olacaktır. Tarım dışı branşlarda yeni işe alınan her kişi kendi tüketimini talebe çevirecek ve ancak ondan sonra kazancı arttığında tarımsal ürünler için talebini arttırabilecektir. Buna biraz daha yakından bakalım. Eğer çiftlikleri terk edip tarım dışı alanlarda iş alan insanlar arasında tarımsal ürünlerin tüketim düzeylerinin düşmediğini kabul edersek, bu böyle bir kişinin hemen en azından kendisinin eskiden ürettiği kadar satın almaya başladığı anlamına gelecektir. Biz böylece istihdamın yapısındaki değişikliğin tarımın hatta insanların pazara yönelik üretimlerini radikal olarak değiştirdiğini görüyoruz. Bu mutlaka böyle olacaktır. Bu bir beslenme konusu olmayıp, onun ekonominin kendi yapısının kaçınılmaz modernleşmesi için geçireceği gerekli süre konusudur. Son olarak da insanın sadece ekmek veya pirinçle yaşamadığı —bir tas pirinç vermenin yeterli olmadığını eklemek gerekir— ona, maddesel ve kültürel, zengin uluslar tarafından halihazırda uygulanan birçok şeyler verilmesi gerekliliği açıktır. Bunun da kişi başına düşen ulusal gelire bağlı olduğunu söylemeye gerek yoktur. Eğer gelişmemiş bir ekonomide bu çok düşükse kontrolsüz bir doğum oranı bu alanda yapılacak herhangi bir radikal gelişimi ciddi şekilde engeller.

İkincil olarak zaman ufku, modern sektörün yapısının akılcı bir şekilde seçimi ile yaklaştırılabilir. Yüksek ve düşük yoğunlukta kapital alanları vardır. Yani pahalı ve ucuz işyerleri. İkinciye tercih, tarımda nüfus azalmasını, aynı zamanda kasabalarda işsizliği önleyerek, mümkün kılar. Bu çok önemlidir. Çünkü daha önce gördüğümüz gibi tüm üretimin dinamiği değil, tarımsal istihdamdaki bir düşüş ekonominin bu alanında esas verimlilik artışı vasıtasıdır. Tarımsal istihdamda 10 katlık bir düşüşü hayal etmek kolaydır, fakat tarımsal üretimde 10 katlık bir büyüme mantıki olmayacaktır.

Aksine görünümlere rağmen, gelişmemiş bir ekonomide tarımsal üretim fazlasına neden olmak kolaydır. Bu, tarımsal çıktının artış oranı, nüfus artış oranından dikkate değer bir şekilde yüksek olduğunda meydana gelir. Bu durumda bir insan şu dayanılmaz izlenimle karşılaşır: İstihdam yapısı tarımda % 80 ve diğer alanlarda % 20'den sırası ile % 40 ve % 60'a geçişecektir. Pazara yönelik tarımsal üretim ve aynı zamanda genel üretim iki katına çıkacaktır. Bunu başarmak için ne kadar zamana ihtiyaç vardır? Örneğin tarım dışı üretimdeki büyümenin % 7'ye bağlı olduğunu varsayarsak, bu büyüme, tümü ile yoğun olarak yani yalnızca istihdamda bir artış vasıtası ile elde edilmek üzere 10 yıl alacaktır; % 2,5'lük nüfus artışı ile 16 yıl. Daha iyimser bir tahmin yaparak büyüme hızının yarısının istihdamın artışından ve diğer yarısının tarım dışı sektörün —büyüme oranı % 7 ve nüfus artışı % 2,5 olarak— verim-

lilikteki bir artıştan kaynaklandığını kabul edersek, o zaman tarımın % 40 ihracatsız olarak pazara yönelik yapmak için gerek duyulan zaman 71 yıla çıkacaktır. İstihdam yapısı tarımda % 60 ve ekonominin tarım dışı alanında % 40 olarak kalacak, oysa gelişmiş ülkelerde tarımsal istihdam zaten % 5 ve daha az bir orandadır. Buradan, tarımı pazara doğru yönlendirmek ve onu bu esas üzerine modernize etme sürecinin çok uzun olduğunu ve burada nazarı itibara alınması gereken zaman faktörünün yıllar olmayıp kuşaklar olduğunu görürüz.

Bu iş temelde hatırı sayılır ölçüde nüfus artışını sınırlamakla kısıtlanabilir. Görülebileceği gibi bunun Neo-Malthusyanizm'le bir ilişkisi yoktur. Çünkü problem genel çıktı seviyesinde değişiklik olmaksızın hızla artan sayıyı beslemenin mümkün olup olmayacağı değildir. Tarım dışında halihazırda istihdam edilmiş kişilerin gelirlerinin artışı sadece çok az bir pazar büyümesi sonucunu doğuracaktır. Çiftliğinden şehire göç eden biri daha evvel ürettiklerini satın aldığından pazarı % 100 genişletmiştir. Bununla beraber bir müddet sonra bu kişinin geliri artarsa, örneğin % 10 civarında, o zaman —% 50'lik gelir talep esnekliği faktörü, o bir şehirli yaşamı sürmek isteyeceğinden ve harcamalarını şimdilik yiyecek maddeleri ile sınırlı tutacağından oldukça iyimser bir varsayımdır— çiftçi için pazarı sadece % 2,5 oranında yani çok önemsiz bir oranda arttıracaktır.

Bu gözlemler şu şekilde özetlenebilir: Önemsiz bir miktarda insanın tarımda istihdam edildiği gelişmiş bir ekonomide, tarımsal ürünlerin artışına olan talebin oranı nüfus artış oranına bağlıdır. Talep artışı burada genel tarım çıktısını arttırma gereğinde ifadesini bulur. Az gelişmiş bir ekonomide tarımsal ürün için talep artışı uzun zaman için az miktarda genel tarım çıktısını —en azından önemli ölçüde— arttırmaya ve temelde belirli bir ürünü pazar kanallarına sürme sorunudur. Eğer oldukça hayali olan sıfır nüfus büyümesi oranını kabul edersek o takdirde tarımsal ürün için pazar gelişmesi temelde mal ekonomisi pahasına ticaretin geliştirilmesi demek olacaktır.

Buna çiftçi açısından bakacak olursak, piyasada çok az peşin para vardır. Sorun tarımsal bir ülkede üretici çokluğu ve tarımsal ürünler için alıcı azlığıdır. Bu şekilde acayip de görülse tarımın sorunu üretim ve arzdan çok taleple ilgilidir. Bu kötü beslenen ve hatta açlık çeken uluslar için de geçerlidir. Ancak durgun bir ekonomide tarımsal üretimin boyutları ve beslenme seviyesi arasında direkt bir karşılıklı bağımlılık söz konusudur. Pazarla yönelik bir ekonomide bu ilişki çok gevşektir. Burada, iyi bir yemek yiyebilmek için paraya sahip olmak yeterlidir. "YETERLİ" demek kolay Topraksızlık otomatik olarak açlık demek değildir. Bütün gelişmiş toplumlar sadece nüfuslarının çok az bir kısmının tarımla meşgul oldukları göz önüne alınırsa topraksızdırlar. Topraksızlık, işsizlik yani gelir yokluğu ile birlikte olursa açlığa neden olur. Devamlı işe sahip bir insan aç dolaşmaz. Bu nedenle açlığın ilacı tarımsal üretimin artması değil istihdamın büyümesi ve işsizliğin kaldırılmasıdır. Bir başka tanımla ekonominin genel bir gelişimidir. Dünyanın aç insanların çoğu, ülkelerinin tarımsal olduğundan değil, fakir olduklarından tarımsal ülkelerde bulunmaktadır. Tarımsal üretimin dinamiği sadece tarımsal ürün ithal etmeye gerek olup olmadığı tayin eder. Fakat nasıl iyi beslenmiş bir adama kendi ürettiği veya yabancı bir çiftçinin ürettiği pirinci yemek farketmezse bir aç adam için de satın almaya parası olmayacağı için hangi pirinci yiyemeyeceği fark-

etmez. Çağdaş dünya acımasız ve katı arz ve talep yasaları ile yönetilir. Eğer bir talep "yani satın almaya hazırlık" meydana çıkarsa arkasından onu üretmek ve satmak gelir. Az gelişmiş bir ülkede az alıcı olacaktır ve sorunun can alıcı noktası da budur.

Ben tarımın tümüyle kendi başına bırakılması, ona dıştan müdahale edilmesini kastetmiyorum, sadece tarımın modernleşmesinin başarısını her şeyden önce tarım dışındaki olaylara dayalı uzun ve gritt bir süreç olduğunu söylüyorum.

Tarımın istihdamda, ulusal gelirden ve dış satımda ana rol oynadığı durumlarda Tarım Bakanlığı önemli bir *LOBY* oluşturur. Birçok ülkelerde, örneğin tarım ulusal gelirin yarısının ve döviz kaynaklarının da büyük bir kısmının kaynağı olduğundan tarımsal yatırımların da genelin yarısı ölçüsünde gerçekleştirilmesi konusunda tartışmalar olur. Bundan para israfından başka birşey olmayan devasa projeler ve taahhütler çıkar. Nijerya Tarımsal Projesi buna canlı bir örnektir. İstihdamın bugünkü yapısı, düşük düzeyde endüstrileşmeden kaynaklandığı için bu gibi projeler gerçekte olgunlaşmamıştır. Tarımın evvel emirde istediği şey pazar altyapısı ve belki de bir tarım reformu olup; sadece yatırımlar veya en azından bu boyutta yatırımlar değildir. Bunlar için zaman daha sonra gelecektir. Bu arada ekonominin tarım dışı alanları mümkün olduğu ölçüde —tarımın bizzat yararı için— geliştirilmelidir. En iyi tarımsal politikanın endüstrileşme politikası olduğunu savunmamın nedeni işte budur.

GELENEKSEL TARIMIN EKONOMİK GELİŞMEDEKİ ROLÜ

Geleneksel sektör yani tarım, aydın çevrelerde bir popülerliğe sahip değildir. Gelişmiş ekonomi örnekleri üzerine yetiştirilen ve resmi pazar veya alanlar arası hareketlere alışkın olan ekonomistler geleneksel sektörde —tarım sektöründe— alışık oldukları ilişkileri ve motivasyonları bulamazlar. Batıda eğitilen ve yoğun "tarım", çiftçilik aletleri ve tarımsal kimyevi maddelere alışkın olan tarımcılar geleneksel tarıma istihza ile bakarlar: Öküzler, ilkel ağaç sabanlar, çapalar bunlar ne biçim aletlerdir Bununla beraber insan geleneksel tarımı beğenirse de geleneksel tarımın yaşamın bir gerçeği olduğu ve kökeninin asırlara dayalı olduğu hakikati ortadadır. Tarımı çabucak, birkaç beş yıllık plan süresince modernize etmek imkânsız olduğundan bundan daha büyük ölçüde yararlanabilmek mümkün müdür sorusu akla gelir. Gerçekte evet, fakat bu yarar tüm ekonomi için olmalıdır. Yapılacak şey bir şans tanımaktır.

Tarım tarafından ekonomik gelişmede oynanan role geçmeden önce geleneksel tarımın basit bir tanımını ve sınıflamasını yapacağım. Tarih ve coğrafya bu konuda çok detaylı sınıflamalar vermektedir. Detaylar bu bildirin gereğinden daha fazladır. Geleneksel tarım, için de toprak sahipliğinin ve toprak kullanımının metodlarının nesiller boyu değişmeden kaldığı bir tarımdır. Tarımsal ilişkiler açısından geleneksel tarım üç ana tipe ayrılır.

1. Aile - Kabile Sistemi: Bu sistemde toprağın sahibi topluluk (cemaat) tur. Toprak, değişik metotlarla sürmeleri için çiftçilere verilir. Bir zamanlar evrensel olan bu sistem küçük bölgesel istisnalarla günümüzde Sahra Afrika'sında en yaygındır.

2. Kiracılık ve Yarı-kiracılık Sistemi: Asya'da çok sık rastlanır. Toprak sahibi toprağı, kira karşılığı küçük toprak sahiplerine verir.

3. Feodal (ağalık) Sistem: Bu sistemde topraklarda yaşayan köylüler yaşamlarını sürdürebilecekleri küçük toprak parçaları alırlar.

Tarım, tüm ekonomi yararına dört fonksiyon icra etmek zorundadır. Bunlar:

- 1) Yedek İşgücü Fonksiyonu
- 2) Biriktirme Fonksiyonu
- 3) İç Pazar Fonksiyonu
- 4) İmalat Fonksiyonu

Bu fonksiyonlar tarımsal sistemin biçimine bağlı olarak iyi veya kötü şekilde yerine getirilebilir. Geleneksel tarım tiplerinin bir kısmı daha iyi görev yapabilmeleri için tarım reformlarına gerek gösterirler. Genel konuşmak gerekirse Asya sisteminin bugünkü hali ile bahse değer olmamasına, ağalık sisteminin ise şüphesiz en kötü olmasına binaen en iyi sistem geleneksel yani aile-kabile sistemidir.

İŞGÜCÜ REZERVİ

Endüstrileşmenin tarım dışı sektördeki nüfus artışının sunduğu olanakları çok geride bırakarak büyük bir işgücüne ihtiyaç gösterdiği bir zamanlar vardı. Demir yolu ve yolların yapımı imalat sanayi kadar toprak çalışmaları ve inşaat o zamanlarda kol gücüne dayanan işe ihtiyaç gösteriyordu. Nüfus fazlası varidirse de insanlar sömürgelere göç edebiliyordu. Bugün bir gerçektir ki, üçüncü dünya ülkelerindeki insanların kütleler halinde göçdebilecekleri yer yoktur. Burada ihtiyaç duyulan şey bir nevi 4. Dünya'dır. Ama nerede? Yine gelişmekte olan ülkelerde işgücü talebi çok yavaş artmakta ve bu da tarımın nüfusunu azaltmak için gereken zamanı uzatmaktadır. Bunun için iki sebep vardır: İlki kişi başına ulusal gelirin düşük olduğu fakir ülkelerin parasal birikim olasılıklarının çok sınırlı olması, ikincisi teknolojik gelişimin istihdam genişlemesine olan ihtiyacı düşürmesidir. Büyük gayretlerle toplanan ve sonra yatırıma yöneltilen belirli bir miktardaki kapital giderek daha az sayıda iş yaratır. Diğer bir deyişle bir işyeri giderek pahalılaşır bir duruma gelir. Çünkü ağır endüstriyel donatım ve iş mekanizasyonu az gelişmiş ülkelere henüz aynı ölçüde ulaşmamıştır.

Bu şartlarda tarımın görevi artık ekonominin tarım dışı sektörlerine insan temin etmek değil ve fakat bu kişileri, daha iyi günlere gelişmiş ekonomi kendilerine ihtiyaç duyduğu günlere kadar barındırmaktır. Bu ulusal ekonomik karekterde son derece önemli bir iştir. Subjektif açıdan herkes yaşamak ister ve kendisi için yaşar. Objektif olarak diğer ekonomik dallar için insan gücü yetiştirme ve beslenme maliyetleri tarımın üzerine kahr. O dallar ihtiyaç gösterinceye kadar işgücünün muhafazasının maliyeti de tarımın üzerindedir. En iyi durum bu kişilerin en iyi beslendikleri, sağlıklı oldukları ve eğitildikleri durumdur (aç, cahil ve sakat işçiler ekonomi için önem taşımazlar).

Bu görev en iyi biçimde Afrika sistemi tarafından yerine getirilmektedir. Çünkü günümüzde topraksızlık ve böylece kelimenin dar anlamı ile işsizlik yaratmaz. Avrupa'da veya Latin Amerika'da işsiz bir kişi gelir kaynaklarından yoksun ve evsiz bir kişidir. Eğer iş bulamazsa yaşamak için hiçbir şeyi olmayacaktır. Bir Afrikalı şanssızlık halinde kendisini bir miktar toprağın beklediği köyüne dönebilir ve bu her zaman bir anlam taşır.

Üçüncü sistem en kötü sistemdir. Çünkü hiçbir kişi için toprak garanti edilmemektedir. Bu sistemin modernize edilmesi basit olarak nüfusu şehirlerdeki istahdam büyümesini büyük ölçüde aşan bir oranda tarım dışı bırakabilir. Buralarda tarım reformuna ihtiyaç olacaktır. Özellikle toprak sahiplerinin elindeki arazi nadasa bıraktığı için bir tarım reformu gerekecektir. Teorik bakımdan Asya sistemi biraz daha iyidir. Fakat küçük bir arazi parçasında fazla tarım nüfusunun bulunması ve herşeyden önce bu kişiler için yasal korunmanın yokluğunu hisseder. Aynı zamanda burada adil bir toprak bölüşümü kadar toprak reformuna da ihtiyaç vardır.

KAPİTAL BİRİKİMİ

Tarımın birikim fonksiyonu, doğal zenginliklerden yoksun fakir ülkeler için özellikle önemlidir. Bu ülkeler tarımından birikim fonlarını çekmek zorundadır. Burada en iyi sistemin Aile-Kabile Sistemi olduğunu söyleyebiliriz. Bu sistemde kimse toprak için bir ödeme yapmamakta ve sadece bu da diğer sistemlerde toprağa ve kiralama pazarlıklarına harcanacak olan belli fonların birikme imkânını doğurmaktadır. Afrika'lı bir çiftçi genellikle önemli bir miktar toprağa sahiptir. Böylece para getiren endüstriyel bitkileri yetiştirebilir ve bu da herhangi bir beslenme eksikliği riski anlamına gelmez. Çünkü bu çeşit bitkiler kişinin besinini elde ettiği arazi parçası üzerinde yetiştirilenlerle yarışmamaktadır. İyi organize edilmiş mübaya merkezleri ve fiyat sistemi ülke ekonomisinin gelişmesi için ihtiyaç duyulan döviz sağlayacaktır. Çalışma zamanı nisbeten kısa, böylece eğer bir pazar gelişirse çiftçi daha fazla toprağı sürüp ekecektir ve bu sistemde yeteri kadar toprak vardır. Bundan dolayı şurası açıktır ki, şurada burada uygulanan toprağı özel mülkiyete geçirme eğilimi çok zararlıdır. Çünkü bu kaçınılmaz olarak toprak ve topraksızlık yoğunlaşması ile sonuçlanır, bu da ayrıca işsizliğe yol açar. Aynı zamanda bu durum tarımsal üretimi pahalılaştırır. Çünkü karşılaşılan maliyetler toprağın maliyeti ile birleşmektedir. Daha yüksek tarımsal üretim maliyetleri tüm ekonomide yüksek emek maliyetlerini ifade etmektedir ve bu da kendisi finansal birikim imkânlarını azaltmaktadır.

Feodal sistem birikimin düşmanıdır. Çünkü zengin toprak sahibinin nihai amacı maximum kâr değil, fakat yüksek tüketim ve sosyal prestijdir. Toprağının sadece bir kısmını ekip biçmektedir. Fakat o kadar geniş toprağı vardır ki, o halâ rahat bir yaşam sürer. Aynı zamanda toprak fiyatı enflasyonla beraber büyüdüğü için zenginliği tehdit altına girmez. Çok az toprağı olan köylü ise nakit biriktiremez. Çünkü birikim sağlayacağı bir şeyi yoktur.

Burada tarım reformu, hatta mütevazı bir reform dahi çok yarar sağlayacaktır. Nadas alanlarını dahi küçük parçalara bölmek yeterli olacaktır. Bu kendisi ülkeye dikkate değer birikim fonu sağlayacak ve aynı zamanda işsizlik ve açlığı da ortadan kaldıracaktır. Tabiatıyla Latin Amerika'nın bütün ülkeleri tarımsal reform yasa tasarıları geçirmişlerdir. Fakat Küba ve Meksika bir yana bu reformlar pratikte çok küçük ölçekler üzerine yerine getirilmiştir. Örneğin Dominik Cumhuriyetinde tarımsal reform tasarısının kanunlaşmasından bu yana çok uzun zaman geçmiştir. Fakat tek bir toprak parçası dahi bölünmemiştir.

Birikim açısından Asya Toprak Kiracılığı Sistemi de iyi değildir. Şu gerçektir ki, toprak sahipleri kiracıları son kuruşuna kadar sıkılmaktadır. Fakat bunun etki-

si, onlar gelirlerini altın almak daha fazla arazi almak ve faizcilik için kullanırlarsa az olur. Bu para yatırım birikimi için kaybolmuştur. Burada tarımsal reformun faydalı olacağını eklemeye gerek yoktur.

İÇ PAZAR

Az gelişmiş bir ekonomi her zaman iç pazarın gelişmemişliğinden zarar görmektedir. Kişi başına gelir düşüktür, iyi kazanan modern sektör bu zaman içinde önemsizdir, köy sakinlerinin alım gücü azdır. Fakat pazara yönelik tarımın büyümesi ile paralel olarak, pazarda onun önemi de artar. Geleneksel tarımın her sistemi endüstri için aynı pazar fonksiyonunu yapmaz. Benim favorim olan Aile-Kabile Sistemi bunu en iyi şekilde yerine getirir. Çünkü bu sistemde çiftçi yalnız kendi hesabına çalışmakta ve tüm gelir kendinin olmaktadır. Bazı ekonomistlerin beğenmediği gösteri etkisi artan bir şekilde yeni motifler getirir. Çiftçiye pazar imkânı sağlayınız, elindeki toprak parçası ve emeği ile üretimi arttıracak ve sonra endüstriyel tüketim malları alacaktır. Ayakkabı ve giyecek kadar bisiklet, transistörlü radyo, aletler gibi.

Feodal sistem yerli endüstri için yurt içi pazar rolünü tatminkâr bir şekilde yerine getiremez. Köylüler çok az şey satın almakta ve toprak sahipleri de yabancı kaynaklı liks malları tercih etmektedir. Bu arada endüstri büyük çapta bir müşteri bekler. Bolivya burada en karakteristik örnektir. Orada uygulanan anketler göstermiştir ki, tarım reformundan önce vasat bir köylü büyük bir bölümü takas şeklinde olmak üzere yılda 33 dolar değerindeki bir miktarı endüstri ürününe harcamaktaydı. Reformdan bir yıl sonra bu alış-veriş üç katına çıkmıştır. Asya Sistemi de iç pazarı genişletmez. Çünkü ortakçılar (kiracılar) gelirleri kirayı ödedikten sonra yetersiz kaldığından çok az şey satın alırlar. Oysa toprak sahipleri sayıca nisbeten az olduklarından ve gelirlerinin büyük miktarını altına ve faizcilığe yatırdıklarından az mal alırlar. Feodal sistemde olduğu gibi burada da bir tarım reformu yurt içi endüstri malları için pazarı kökten genişletecektir.

İMALAT FONKSİYONU

Bunu en sona koymamın nedeni, bunun en az önemli olduğunu düşünmem değil, fakat en aşikâr olduğundandır. Geleneksel tarımda verimlilik düşük olduğu halde — tarımsal üretim nisbi olarak ucuz, sermaye masrafları küçük ve çiftçinin ihtiyaçları çok büyük değildir. Ne olursa olsun kalkınan ülkelerin tarımsal ürün ithal etmeye güçleri yetmez. Çünkü bu ülkelerin daha önemli diğer mallar ithal etmeleri gerekmekte ve ihracattan sağladıkları gelirler ise çok sınırlı olmaktadır. İster sevelim, ister sevmeyelim geleneksel tarım ülkeyi beslemeli ve aynı zamanda ihracat için de birşeyler vermelidir. Sorun, tarımın bu görevini mümkün olduğunca kolaylaştırmak ve olgunlaşmamış yatırımlar ile tarımsal üretimin maliyetini arttırmamaktır. Afrika sistemi basit tarımı ile en az rahatsızlık ortaya koymaktadır. Eğer yeteri kadar toprak varsa ve üretim maliyeti çok önemsiz ise ne farkeder. Böyle bir tarım toprak ve işgücü zamanı açısından dikkate değer rezerve sahiptir. Ortalama bir Afrika'lı tarlada, Hint'li bir çiftçinin çalıştığıının üçte biri kadar bir zaman çalışmaktadır. Bu da şu anlama gelmektedir, gelecekte uzun yıllar tarımsal çıktıyı herhangi bir ana yatırım olmaksızın arttırmak mümkün olacaktır. Şimdilik yatırımlar endüstriye ayrılmalı; ve sadece yatırım imkânlarından sonra tarımsal üretim azaldığında tarımı modernize etme zamanı gelecektir.

Niye bir Amerika'lı gibi bir Afrika'lı da tarlada günde 10 saat çalışmasın? Tembelliğinden mi? HAYIR. Çünkü 10 saatlik emeğinin ürünü alamayacağından. Görünümlere rağmen genelde konuşmak gerekirse sadece Afrika'da çok sayıda insan üretimde herhangi bir düşük korkusu olmaksızın ve de aynı zamanda hiç bir yatırıma gerek kalmaksızın tarımdan soyutlanabilir. Bundan daha iyisi can sağlığı.

Feodal tarım sistemi imalat fonksiyonunu en kötü icra edendir. Küçük bir arazi parçasında üretimi arttırma olanağı yoktur. Çünkü küçüktür. Beylikler geleneksel olarak ticarete yönelik değildir. Büyük miktarda araziye nadasta tutarlar. Bir tarım reformu bunu kökten değiştirebilir.

Asya sistemi de bir tarım reformu gerektirir. Aşırı nüfuslu Hindistan'da bile böylesi bir reform Paglin'e göre 50 milyon insana iş açacaktır. Buradaki nokta çiftlik ne kadar büyükse, toprak işleme o kadar azdır. Hindistan'da bu 4 hektar ve yukarı çiftliklerde izlenebilir. Toprağın adil bölüşümü onun ortalama kullanımını yükseltecek ve bu da şüphesiz büyük bir üretim artışı sağlayacaktır.

Hindistan'da tarım reformu yerine Yeşil Devrim adı ile kabul edilen reform sadece büyük çiftlik sahiplerinin durumlarını güçlendirmiş, en çok çile çeken küçük çiftliklere hiçbirşey vermemiştir. Tüm vaatlere rağmen açlık ve işsizliğe bir çözüm getiremediği bir gerçektir ve en iyi çıkış yolu olmadığı da bir gerçektir.